

Jerzy Hatłas

O transliteracji bułgarskiej litery "щ"

Biblioteka 1 (10), 117-118

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jerzy Hattas

O TRANSLITERACJI BULGARSKIEJ LITERY „Щ”

Pokutujący u nas ciągle mylny pogląd, że języki : bułgarski i rosyjski niewiele różnią się od siebie, prowadzi do wielu nieporozumień. Przykładem tego może być sposób postępowania przy transliteracji. Otóż mimo, że oba te języki posługują się cyrylicą, to różnice widoczne są już na pierwszy rzut oka. Najlepszym tego przykładem może być litera „Щ”. Znak ten nie oznacza odrębnych głosek; sygnalizuje za to ich połączenie¹. W języku rosyjskim jest to [ш] + [ч] , natomiast w bułgarskim [ш] + [т] .

Takie właśnie rozwiązanie przyjęto we wcześniejszych wydaniach podręcznika Grycza, Borkowskiej². Niestety z czasem odstapiono od tego logicznego systemu. Całkowicie zruszczono zapis we wszystkich językach słowiańskich. Chyba najbardziej ucierpiał na tym języki bułgarski i ukraiński. Powyższe „ułatwienie” dla bibliotekarzy stało się prawdziwą zgorą dla czytelnika. Zgodnie z tą innowacją bułgarską literę „Щ” zaczęto transliterować jak w języku rosyjskim, co nie wydaje się być rozwiązaniem zbyt szczęśliwym³.

Taki sposób postępowania powielony został też w ostatniej, ciągle obowiązującej jeszcze normie, dotyczącej transliteracji alfabetów cyrylickich na alfabet łaciński (PN-83/N-01201). Co prawda czytamy tam w punkcie 1.3.2, że podczas transliteracji nie uwzględnia się fonetycznych właściwości głosek. Uważam jednak, że w konkretnym przypadku litery „Щ” taki związek powinien mieć miejsce.

Można od niego odstąpić tylko wtedy gdy mamy do czynienia z dźwiękiem, którego brak w języku polskim, jak np. bułgarska litera „Ъ”.

Skoro bowiem w tym języku literę „Щ” transliterujemy jako „š”, a „Т” jako „t”, to dlaczego ich połączenie nie oznacza „št”, a „šč”?! Dla mnie jako bułgarysty z zamiłowania jest to całkowicie niezrozumiałe. Podobne opinie wyrażali też studenci filologii bułgarskiej UAM, z którymi prowadziłem zajęcia z „Podstaw Informacji Naukowej” dla roku trzeciego. Na moje pytanie „jakie bułgarskie miasto kryje się pod transliterowaną nazwą [Sviščov], nikt nie udzielił prawidłowej odpowiedzi, gdyż naprawdę nazywa się ono Swisztow [Svištov]. Wystarczy też sięgnąć do literatury fachowej, aby zobaczyć, iż wielu badaczy znających język

¹ Patrz: S.Radewa, *Govorite li bǎlgarski? Zwiǎzly kurs ǎzyka bǎlgarskiego*. Wyd.2. Warszawa 1984, s.10.

² J.Grycz, W.Borkowska, *Skrócone przepisy katalogowania alfabetycznego*. Wyd.4. Warszawa 1970, s.194.

³ Patrz: wydanie 6 powyższego podręcznika z roku 1975, s.188.

bułgarski, nie stosuje się do normy bibliotecznej i zgodnie z logiką transliterują interesujący nas dźwięk jako „št”⁴.

Zatem moim postulatem jest konieczna szybka nowelizacja obowiązującej nas normy (PN-83/N-01201)⁵.

Oto kilka przykładów ilustrujących różnicę między transliteracją zgodną z obowiązującą normą a wariantem postulowanym.

wyraz bułgarski	znaczenie polskie	transliteracja	
		według normy	proponowana
съкровище	skarb	săkrovišče	săkrovište ⁶
поща	poczta	pošča	pošta
още	jeszcze	ošče	ošte
селище	osiedle	selišče	selište
щанд	stoisko	ščand	štant
щене	szczenie	ščene	štene

Hanna Wamke

⁴ Patrz np. J. Koiendo [w:] *Balkanica Posnaniensia*, 3, 1984, s. 236 przyp. 5.

⁵ Jeszcze gorszym rozwiązaniem według tej normy jest transliterowanie interesującej nas litery jako „shh” - patrz: s. 11, tabl. 2.

⁶ W tym przypadku prawidłowa będzie też transliteracja [s”krovište]